

Planprogram for revisjon av kommuneplanen - Langtidsplan 2013

GJØVIK KOMMUNE

Vedtatt av kommunestyret - 29.september 2016

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	3
VEDATT PLANPROGRAM.....	5
PLANENS FORMÅL.....	5
PLAN- OG UTREDNINGSTEMA	5
Kommuneplanens samfunnsdel.....	5
Kommuneplanens arealdel.....	8
Konsekvensutredning.....	10
ORGANISERING AV PLANPROSESSEN	11
Politisk ledelse og styring	11
Administrativt planarbeid og koordinering	11
Involvering av andre planinteresser m.fl.	11
INFORMASJON OG MEDVIRKNING	12
Kommunikasjonskanaler	12
Metoder for medvirkning og dialog	13
FRAMDRIFTSPLAN	14
VEDLEGG - FØRINGER FRA KOMMUNAL PLANSTRATEGI.....	15
Planlegging for samfunnsutvikling	15
Kommuneplanvurderinger.....	17
Kommuneplanens samfunnsdel.....	17
Kommuneplanens arealdel.....	18
VEDLEGG – HØRINGSUTTALELSE: UTVALG FOR SAMFUNNSUTVIKLING	19

INNLEDNING

Utgangspunkt

Gjeldende kommuneplan - Langtidsplan 2013 - ble vedtatt av kommunestyret i 2013 (samfunnsdelen) og i 2014 (arealdelen). Sluttbehandlingen av arealdelen ble et år forsinket på grunn av varsel om innsigelser, planendringer og gjennomføring av 2.gangs høring.

Gjennom kommunestyrets vedtak av kommunal planstrategi 2016-2019 ble det vedtatt å gjennomføre en gjennomgang og vurdering/supplering av kommuneplanen, herunder en avgrenset vurdering av arealdelen. Se de gjengitte føringene i vedlegget i dokumentet.

Planlovens bestemmelser

Kommuneplanen skal ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver - og bør omfatte alle viktige mål og oppgaver i kommunen. Den skal ta utgangspunkt i den kommunale planstrategien og legge retningslinjer og pålegg fra statlige regionale myndigheter til grunn. Planen skal inneholde en samfunnsdel og en arealdel.

Kommuneplanens samfunnsdel skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet - og som organisasjon. Den skal være grunnlaget for de kommunale sektorenes planer og virksomhet. Den skal gi retningslinjer for hvordan mål og strategier skal gjennomføres i kommunal virksomhet og gjennom medvirkning fra andre offentlige organer og private. Kommuneplanens samfunnsdel skal legges til grunn for kommunens egen virksomhet og for statens og regionale myndigheters virksomhet i kommunen.

Kommuneplanens arealdel skal vise sammenhengen mellom framtidig samfunnsutvikling og arealbruk. Den skal angi hovedtrekkene i arealdisponeringen og rammer og betingelser for hvilke nye tiltak og ny arealbruk som kan settes i verk, samt hvilke viktige hensyn som må ivaretas ved disponeringen av arealene. Kommuneplanens arealdel skal omfatte plankart, bestemmelser og planbeskrivelse - hvor det framgår hvordan nasjonale mål og retningslinjer, og overordnede planer for arealbruk, er ivaretatt.

Planprogrammet skal legges til grunn for gjennomføring av kommuneplanrevisjon - og skal utarbeides som ledd i varsling av planoppstart. Det skal gjøre rede for formålet med det kommende planarbeidet, planprosessen med frister og deltakere, opplegget for medvirkning - spesielt i forhold til grupper som antas å bli særlig berørt, hvilke alternativer som vil bli vurdert og behovet for utredninger.

Forslag til planprogram skal sendes på høring - og legges ut til offentlig ettersyn - samtidig med varsling av planoppstart.

Planprogrammet fastsettes av kommunestyret.

Vurderinger i forhold til gjeldende kommuneplan - Langtidsplan 2013

Gjeldende kommuneplan er relativt ny. Ved forrige revisjon ble det gjennomført en omfattende gjennomgang og revisjon av tidligere Langtidsplan 2008. Med forkorting og omredigering av samfunnsdelen - og ikke minst en grundig utredning og revisjon av arealdelen.

Erfaringer har vist at den gjeldende planen er et moderne og godt styringsverktøy for den kommunale planlegging og virksomhet.

Behovet for gjennomgang er knyttet opp de føringer som kom fram ved behandling og vedtak av ny kommunal planstrategi. Det forutsettes lagt vekt på planbehandling av de tema og områder hvor det er konkrete behov for omredigering, fornyede vurderinger eller supplerende planavklaring.

For å avgrense planrevisjonen, vil ulike deler av planen videreføres uendret. Se aktuell omtale under samfunnsdelen og arealdelen.

Plantema

I planprogrammet angis de tema og utredningsspørsmål som foreslås tatt opp til vurdering og behandling ved denne kommuneplanrevisjonen - under kommuneplanens samfunnsdel og arealdel.

Medvirkning og dialog

Det er viktig at planarbeidet forankres i den politiske og administrative ledelsen i kommunen - og at de som har interesser i eller blir berørt av planleggingen får mulighet til å bli hørt og medvirke. Dette krever dialog.

Planprogrammet angir hvordan det legges opp til at disse forholdene er tenkt ivaretatt.

Gjennomføringen av planarbeidet

Framdriftsplanen som ligger i planprogrammet viser hvordan planarbeidet foreslås gjennomført. Det legges opp til en prosess med planutvikling høsten 2016/vinteren 2017, høring av forslag til revidert kommuneplan våren/forsommeren 2017 og sluttbehandling høsten 2017 - med vedtak av revidert kommuneplan senest innen utgangen av 2017.

Dette gir det sittende kommunestyret mulighet for å følge opp kommuneplanen med egne prioriteringer og tiltak - i tråd med overordnede føringer de selv har vedtatt.

Politisk grunnleggende føring for planarbeidet

Ved kommunestyrets behandling og vedtak av planprogrammet 29.09.2016, ble det forutsatt at høringsuttalelsen fra kommunens utvalg for Samfunnsutvikling skulle benyttes som grunnleggende føring for arbeidet med revisjonen av kommuneplanen. Uttalelsen er tatt inn som vedlegg i dokumentet.

VEDATT PLANPROGRAM

PLANENS FORMÅL

Formålet med kommuneplangjennomgangen 2016/2017 er å:

- Vurdere helheten og plantemaene i kommuneplanens samfunnsdel - for å innarbeide revisjonsønsker eller supplerende mål, strategier og prioriteringer som følge av nyere politiske og/eller administrative erfaringer eller anbefalinger.
- Gjennomgå kommuneplanens samfunnsdel med sikte på forenkling og eventuell sammenslåing av plantema, herunder omredigering eller spissing av planframstillingen.
- Vurdere og eventuelt justere/revidere utpekte tema i kommuneplanens arealdel.
- Gjennomgå kommuneplanens arealdel - planbeskrivelse, bestemmelser og kart - for innarbeiding av rettinger og justeringer.

PLAN- OG UTREDNINGSTEMA

Presentasjon av statusvurderinger og innhold/spørsmålsstillinger for de tema som skal utredes og behandles ved kommuneplanrevisjonen - innen samfunnsdelen og arealdelen:

Kommuneplanens samfunnsdel

FORENKLING AV SAMFUNNSDELEN - FORM, INNHOLD OG STRUKTUR

Statusvurdering, utgangspunkt

Gjeldende kommuneplan består av en samfunnsdel og en arealdel - men henger sammen. Arealdelen gjenspeiler føringene fra samfunnsdelen. De langsiktige arealstrategiene ligger som en del av samfunnsdelen og synliggjør de overordnede arealbruksprioriteringene.

Samfunnsdelen er bygd opp med en innledende del med angivelse av visjon for utvikling, to siktemål eller ambisjoner for ønsket utvikling, tre grunnleggende kvaliteter som visjonen er forankret i og fem overordnede plangrep som legges til grunn for videre arbeid for ønsket samfunnsutvikling. Så følger behandling av 11 plantema - fordelt på de tre overskriftene Oppvekst, helse og omsorg, Drivkrefter for vekst og utvikling og Samfunnskvaliteter i kommunen. Under hvert av plantemaene angis et utviklingsmål - med kjennetegn for måloppnåelse, samt strategier for felles oppfølging av hele Gjøviksamfunnet og i tillegg egne strategier for den kommunale oppfølging i tillegg.

Utredningsbehov, spørsmålsstillinger

Bør strukturen for samfunnsdelen forenkles? Er det deler av oppbyggingen som er unødvendig og som kan slås sammen eller tas helt ut? Kan plantema slås sammen og slik spisse eller tydeliggjøre langsiktige mål og prioriteringer? Er det plantema som mangler? Kan de felles strategier og strategiene for kommunal oppfølging framstilles samlet?

OPPVEKST, HELSE OG OMSORG

Statusvurdering, utgangspunkt

Omfatter plantemaene **Gjøvik som oppvekstkommune** og **Gjøvik som helse- og omsorgskommune**.

Plantemaene dekker de myke verdiene i lokalsamfunnet – med fokus på menneskets levekår og tjenestene rundt, fra ung til gammel.

Mål og prioriteringer innenfor oppvekstområdet former og legger rammen for hvordan den neste generasjonen vokser og tilegner seg kunnskap. Med omtale av grunnleggende forhold som trygghet, mestring, boforhold og oppvekstmiljø, utdanning, fysisk aktivitet og fritidsmuligheter.

Helse- og omsorg tar utgangspunkt i enkeltmennesket, livskvalitet, egenomsorg og behov for tjenester. Med vektlegging av bl.a. samarbeid rundt tjenester, utnytting av ressursene i nærmiljøet og frivillighet.

Utredningsbehov, spørsmålsstillinger

Skal det gjøres endringer i de vedtatte mål, kjennetegn på måloppnåelse og/eller de strategier som kommuneplanen legger til grunn for målrettet utvikling?

Er det noe som bør spisses eller tydeliggjøres som prioritert innsats eller strategi?

DRIVKREFTER FOR VEKST OG UTVIKLING

Statusvurdering, utgangspunkt

Omfatter plantemaene **Gjøvik by som regionsenter, Kommunikasjoner og samferdsel, samt Næringsutvikling og innovasjon**.

Gjøvik by og byutvikling er sentralt satsingsområde både i kommunen og regionalt. Samarbeid rundt oppfølgingen av tiltak for samordnet areal- og transportplanlegging og vektlegging av «det grønne skiftet» gir mange føringer. Det samme gjør ny Regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland, inkludert nye varehandelsbestemmelser.

Etableringen av NTNU i Gjøvik er en viktig brikke for utvikling av Gjøvik som by og som ressurs for forsterket samarbeid rundt satsing på næringsutvikling og innovasjon. Gjøvik har vedtatt en egen Plan for utvikling av Gjøvik som universitets- og studentby.

Gjøvik kommune deltar i det statlige byregionprogrammet – med fokus på hvordan byen og omlandet kan samhandle for økt verdiskaping og for utvikling av flere arbeidsplasser. Byen er viktig for å sikre bosetting og lokalsamfunnsutvikling ellers i kommunen.

Investeringer i veg og bane i Innlandet er viktig for utvikling av Gjøvik kommune og den regionale utvikling. Det samme er utvikling av kommunikasjonsløsninger som sikre at kommunen knyttes sammen og at det integrerte bo- og arbeidsmarkedet fungerer, både i Gjøvikregionen og innenfor Mjøsområdet. Ut over dette åpner befolkningsveksten i og rundt Oslo for nye muligheter og vekstperspektiver for Gjøvik.

Utredningsbehov, spørsmålsstillinger

Skal det gjøres endringer i de vedtatte mål, kjennetegn på måloppnåelse og/eller de strategier som kommuneplanen legger til grunn for målrettet utvikling?

SAMFUNNSKVALITETER I KOMMUNEN

Statusvurdering, utgangspunkt

Omfatter plantemaene **Folkehelse, Kultur og frivillighet, Internasjonalisering og inkludering, Klima, energi og miljø, Universell utforming**, samt **Samfunnssikkerhet og beredskap**.

En rekke forhold er med å forme og påvirke livskvaliteten i lokalsamfunnet - og hvordan kommunen bidrar til nasjonal og internasjonal utvikling.

Kommunens folkehelseoversikt viser at det er en rekke faktorer som bidrar til den folkehelsesituasjonen som er i kommunen. Oversikten peker på hovedutfordringer foreslår prioriteringer rundt ressursinnsats og aktivitet.

Frivillighet synes å bli stadig viktigere ressurs for utvikling av samfunnet - ikke bare innenfor kulturområdet.

Det foregår en økende grad av internasjonalisering, både innenfor næringslivet og i befolkningen. Innvandring fra utlandet har over år gjort Gjøvik til et internasjonalt og flerkulturelt samfunn. Det er viktig å sørge for at de som kommer til Gjøvik bli integrert i lokalsamfunnet - både i forhold til bosetting og sysselsetting.

Arbeidet med planarbeid rundt klima, energi og miljø er igangsatt. Med de forpliktelser og prioriteringer som er lagt innenfor dette området, må kommuneplanen også speile disse.

Bestemmelser rundt universell utforming er i dag innarbeidet i planlegging og aktuelle byggesaksbestemmelser. Utfordringen er derfor å formidle kunnskap og håndheve kravene.

Oppmerksomheten og kravene til kommunens planlegging for lokal samfunnssikkerhet og beredskap har økt betydelig. Det kreves at dette området er forankret i kommuneplanen.

Utredningsbehov, spørsmålsstillinger

Skal det gjøres endringer i de vedtatte mål, kjennetegn på måloppnåelse og/eller de strategier som kommuneplanen legger til grunn for målrettet utvikling?

LANGSIKTIGE AREALSTRATEGIER

Statusvurdering, utgangspunkt

Kapitlet omfatter de langsiktige arealstrategier som skal legges til grunn for utvikling av Gjøvik kommune innenfor ulike områder, samt utbyggingsmodellen for Gjøvik by.

Det er viktig at de langsiktige arealstrategier innarbeides som del av kommuneplanens samfunnsdel. Dette sikrer sammenheng mellom de drøftinger og prioriteringer som legger her og den videre beskrivelse med bestemmelser som ligger i kommuneplanens arealdel.

Utredningsbehov, spørsmålsstillinger

Med henvisning til den brede gjennomgang og analyse som ble gjennomført ved forrige kommuneplanrevisjon - og de føringer som er lagt for kommuneplanrevisjonen, skal i utgangspunktet de gjeldende langsiktige arealstrategiene videreføres uendret.

Eventuelle endringer som følge av vurderingene som gjøres rundt de plantema som er tatt opp til revisjon innarbeides. Det vurderes i den videre planprosessen om klimatilpasning skal fremheves under arealplanstrategiene for temaet miljøsensyn, energi og klima.

Kommuneplanens arealdel

Når det gjelder innhold var gjeldende arealplan gjenstand for en omfattende gjennomgang og endring ved siste revisjon. Behovet for endringer ved denne revisjonen vurderes derfor som begrenset med unntak av de punktene som listes opp særskilt nedenfor. Det vil si at øvrige deler av kommuneplanens arealdel i all hovedsak forutsettes videreført uten endringer.

PLANDOKUMENTET

Status	<p><i>Plankart, planbestemmelser og retningslinjer</i></p> <p>Gjeldende kommuneplan ble utarbeidet i henhold til ny plan- og bygningslov, og medførte til dels store endringer i både struktur, innhold og layout. Erfaringene så langt er at dokumentene i sum fungerer godt og er gode arbeids- og styringsverktøy, men mer omfattende og noe mindre tilgjengelige enn tidligere. Det er også avdekket behov for presiseringer, endringer og tillegg til bestemmelsene og retningslinjene.</p>
Utredning	<p>Behov for korrektur, rettinger og endringer generelt både i plankart, bestemmelser og retningslinjer. Her ligger også vurdering av om det er grep som kan gjøres for å øke lesbarheten i plankartet. Vurdering og endring i bestemmelser vil bl.a. omfatte parkeringskrav, bestemmelsesområder for småhusbebyggelse (her også bestemmelser knyttet til framvekst av hybelhus), bestemmelser om plankrav (hvilke tiltak som utløser plankrav), krav til uteoppholdsareal og lek, (differensiere kravene i forhold til tiltak i byområdet), tilknytningsplikt for fjernvarme, differensiering av minimum antall boenheter for ulike områder m.m. Det vil også bli vurdert om en kan forenkle planretningslinjer ved å vise til andre kommunale temaplaner. Eksempler er hovedplan for vann og avløp, kommunens lekeplassveileder, formingsveileder for Gjøvik sentrum (under arbeid) osv.</p>

BYGGEOMRÅDER

Status	<p><i>Næring</i></p> <p>Kommunen har reserver på næringstomter i nærheten av Gjøvik by som Bjugstad og Skjerven m.fl., men ledige sentrumsnære arealer til næringsformål er noe mer begrenset. Ved siden av flytting internt skjer også transformasjon av utbygde eiendommer og områder. For Biri er det et særlig</p>
--------	---

behov for fokus på mulige nye næringsareal, her også med hensyn til eventuell lokalisering av nytt storsykehus.

Bolig

Ved siste revisjon ble det gjort en grundig gjennomgang av boligreservene og nye områder ble også lagt inn. Arealreservene er i sum gode og behov for nye områder vurderes som begrenset i inneværende periode. Men, tilgang på kommunale tomteområder og reserver for eneboliger og småhus, og spesielt sentrumsnære arealer, begynner å bli begrenset både i Gjøvik, Biri m.m.

Offentlige byggeområder

Med unntak av areal til barnehager i området Hunndalen-Bybrua er det ikke større, kjente behov for areal til off. byggeformål.

Samferdsel

Det pågår bl.a. større utredningsarbeider (konseptvalgutredning) for rv. 4 Jaren-Mjøsbrua og for Gjøvikbanen, samt flere prosjekter på detaljnivå.

Utredning

Næring

Generell gjennomgang og vurdering av nye områder med særlig fokus på byområdet og Biri, og handels- og forretningsområder.

Bolig

Begrenset gjennomgang med oppdatering av nye områder som er under regulering (f.eks. Østvold II), og eventuelt mindre endringer og justeringer. Spesielt fokus på nye sentrumsnære arealer for eneboliger og småhus i by- og tettstedsområdene. Ses i sammenheng med arbeidet med Boligpolitisk plan som gjennomføres parallelt md kommuneplanrevisjonen.

Offentlige byggeområder

Generell gjennomgang av behov for areal til ulike offentlige formål som barnehage, skole, grav-/urnelunder m.m.

Samferdsel

Gjennomgang og vurdering av behov for å sette av areal, traséer og arealkorridorer i arealplanen til ulike veg- og transportløsninger.

TEMA

Status

Varehandel og senterstruktur

Ved siste revisjon ble senterstruktur i kommunen definert og bestemmelser for lokalisering av varehandel innarbeidet. Dette ble bl.a. gjort med grunnlag i gjeldende Fylkesdelplan for varehandel, vedtatt bystrategi m.m. Målsettingen er å styrke Gjøvik som regionsenter og handelsby, og samtidig ivareta og styrke bysentrum og lokal- og bydelsentre med hensyn til lokalisering av handel. Kommuneplanens bestemmelser om varehandel utfordres både av bransjegliding og handelskonsepter, i tillegg til sterke sentrale og regionale føringer gjennom bl.a. gjennom forslag til Regional plan for attraktive byer og tettsteder som ble vedtatt juni 2016.

Utredning Gjennomgang, vurdering og eventuell endring av gjeldende bestemmelser og områder for varehandel, senterstruktur og avgrensning av sentrumsområder.

OPPHEVING AV ELDRE REGULERINGSPLANER

Status Store deler av områdene rundt Gjøvik by inngår i reguleringsplaner, og mange av disse er av eldre dato. Enkelte av disse er lite egnet som styringsverktøy ved saksbehandling av nye tiltak da de mangler rammer og krav som finnes i nyere reguleringsplaner. Noe av dette er håndtert ved å innarbeide bestemmelserområder for småhusbebyggelse, men dette dekker ikke alle eldre planer som fortsatt er gjeldende.

Utredning Vurdere oppheving av eldre reguleringsplaner innenfor bestemmelserområder og evt. andre bynære planer.

LANDSKAPSANALYSE

Status Det er en rekke verdifulle landskap i Gjøvik kommune, og mange av disse er ivaretatt i gjeldende kommuneplan gjennom hensynssoner for landskap og båndleggingssoner etter naturvernloven. Det er imidlertid ikke utført en helheltlig landskapsanalyse for hele kommunen, og det kan være flere verdifulle landskap som bør ivaretas.

Utredning Landskapsanalyse basert på Direktoratet for naturforvaltning sin veileder: »Metode for landskapsanalyse i kommuneplan«.

Konsekvensutredning

I henhold til forskriften om konsekvensutredninger er det bare de delene av planen som fastsetter rammer for framtidig utbygging, og som innebærer endringer i forhold til gjeldende plan, som skal konsekvensutredes. Krav om konsekvensutredning vil hovedsakelig kunne utløses av følgende forhold:

- avsetting av nye områder til utbyggingsformål
- endring av utbyggingsformål
- åpning for spredt boligbygging i LNF-område

Konsekvensvurderingen er en vurdering av de enkelte forslag til nye utbyggingsområder basert på fagkunnskap og faglig skjønn, og vil være en del av beslutningsgrunnlaget for politikerne. Det legges opp til å benytte tilsvarende opplegg for konsekvensvurdering som ble brukt i forbindelse med siste rullering av kommuneplanens arealdel. Sentrale utredningstema vil være landskapsbilde/bybilde, barn og unges interesser, nærmiljø og friluftsliv, naturmiljø, kulturminner og kulturmiljøer, naturressurser, areal- og transportplanlegging, klima og energi, og risiko og sårbarhet.

Undersøkelsesplikten for nye byggeområder etter kulturminnelovens § 9 skal oppfylles senest på reguleringsplannivå, og ikke på kommuneplannivå.

ORGANISERING AV PLANPROSESSEN

Politisk ledelse og styring

Kommunestyret er den øverste politiske beslutningsmyndighet for kommuneplanen.

Formannskapet, som kommuneplanutvalg, ivaretar som politisk styringsorgan det løpende behov for formell politisk koordinering, drøfting og vedtak under planprosessen - i fasene mellom kommunestyrets møter. Formannskapet har ansvar for helhetlig ressursstyring og de overordnede linjene for den kommunale virksomheten - og innstiller til kommunestyret.

Utvalgene i kommunen er tillagt ansvar og oppgaver som gjør at disse forutsettes trukket med ved drøfting, høring og behandling av plantema og spørsmål som berører dem.

Utvalg for Samfunnsutvikling er kommunens planutvalg, med særlig ansvar reguleringsaker, mens utvalg for Kultur og teknisk er tillagt myndighet i forhold til byggesaksdelen i plan- og bygningsloven.

Politisk arbeidsgruppe, bestående av ordfører, varaordfører og en representant for opposisjonen i formannskapet/kommuneplanutvalget, opprettes for å muliggjøre en tett og praktisk oppfølging og samhandling med administrasjonen under planarbeidet.

En eller flere fra den politiske arbeidsgruppa forutsettes delta ved de drøftings-, medvirknings- og/eller informasjonstiltak som iverksettes - når dette er naturlig.

Administrativt planarbeid og koordinering

Rådmannsledelsen, med rådmannen og kommunalsjefer/ NAV-leder, er den overordnede administrativ *styrings- og strategigruppe* for overordnet planlegging. Med ansvar for å sørge for nødvendige beslutninger og prioriteringer mht. deltakelse, ressursbruk og koordinering - på tvers av og innenfor sektorer og tjenester. De har et særlig ansvar for forankring og oppfølging av kommuneplanen innenfor den sektoren de har ansvar for.

Kommuneplanteamet, med rådmann, kommunalsjef Samfunnsutvikling, plansjef arealplan og plan- og prosesskoordinator, foreslås være *administrativ arbeidsgruppe*, med ansvar for faglig gjennomføring av plan- og utredningsarbeidet. Ved behov suppleres teamet med aktuelle fag- eller nøkkelpersoner i administrasjonen.

Plan- og prosesskoordinator har ansvar for praktiske tilrettelegging, er sekretariat og står for koordinering/oppfølging av de ulike delprosessene som skal gjennomføres. Er videre saksbehandler overfor de politiske organer og kontaktperson ved henvendelser/innsspill under planprosessen, med unntak av konkrete arealplanvurderinger - som følges opp av plansjef, leder for arealplanseksjonen.

Involvering av andre planinteresser m.fl.

Offentlige planmyndigheter, med fylkesmann, fylkeskommune, nabokommuner og andre instanser, forutsettes involvert under hele planprosessen, gjennom innhenting planinnspill, drøftinger i forbindelse med planutvikling og ved høring av planforslag.

Når det er naturlig inviteres representanter fra øvrige planmyndigheter, faginstanser og eventuelle særinteresser til å delta aktivt i utredningsarbeidet. Metodene for slik medvirkning må tilpasses kommunens behov, aktuelle deltakere og prosesskrav.

Utkast til revidert kommuneplan tas opp og drøftes i regionalt planforum før utlegging som høringsforslag.

Det legges opp til egne planmøter og god dialog rundt aktuelle plantema - med berørte interesser og kommunens innbyggere generelt.

INFORMASJON OG MEDVIRKNING

Kommunen legger stor vekt på gjennomføring av en planprosess som sørger for at det blir debatt rundt aktuelle plantema - med fokus på status, utfordringer og utredningsspørsmål - og at offentlige myndigheter, berørte interesser og kommunens innbyggere sikres mulighet for en god dialog og reell medvirkning under planarbeidet. Under utredningsfasen vil det være viktig å trekke på den faglige innsikt og den lokale kompetanse som er tilgjengelig.

Kommunen vil prioritere bruk av internett og sosiale medier når det gjelder gjennomføring og tilrettelegging for informasjon og medvirkning rundt planrevisjonen - supplert med aktiv bruk av lokalavisene for journalistiske nyhetsoppslag og annonseringer.

Kommunen ser det som en spennende utfordring å finne fram til nye metoder og opplegg for å skape debatt, informere og gjennomføre medvirkningsopplegg slik at kommunen når fram til og får oppmerksomheten fra de som planleggingen omhandler.

Det er nødvendig å tenke nytt i forhold til de tradisjonelle åpne folkemøter - hvor erfaringen har vært et begrenset oppmøte. Til tross for dette ansees det som riktig å avholde planmøter i under planarbeidet - på steder og med invitasjon av deltakere ut fra en vurdering av hvordan aktuelle tema mest hensiktsmessig kan belyses og drøftes.

Ved utlegging av forslag til ny kommuneplan til offentlig ettersyn og høring, legges det opp til et felles presentasjonsmøte i Gjøvik.

Kommunikasjonskanaler

Kommunens rådhus vil være et viktig sted for kontakt med kommunen - politisk ledelse og administrasjon/planleggere, for informasjonshenting - og for utlegging av planmaterieil.

Utvikling og bruk av elektronisk dialog prioriteres prøvd og utviklet under planrevisjonen.

Kommunen vil legge opp til bruk av internett - med utgangspunkt i kommunens egne hjemmesider. Der vil det bli etablert en egen kommuneplanside med informasjon om det som foregår under planarbeidet. Her vil også aktuelle kontaktopplysninger ligge.

Gjennom bruk av Facebook, med etablering av egen side som vil være oppe under prosessen, vil det bli mulighet for å fremme synspunkter og føre meningsutvekslinger.

Formelle innspill eller høringsuttalelser må imidlertid sendes skriftlig til kommunen - som brevpost eller e-post til kommunens postmottak.

Det vil det bli lagt opp til bruk av lokalaviser for annonsering av oppstart av revisjonen og aktuelle høringer, samt ved hensiktsmessig/nødvendig bredere presentasjon av plantema. Videre vil det bli tatt initiativ til journalistisk omtale av plantema under veis i prosessen - for ønsket oppmerksomhet og debatt rundt spørsmålsstillinger og planvurderinger.

Utdrag av planmaterialet, med tilrettelagt diskusjonsopplegg, vurderes produsert og distribuert for å nå fram til aktuelle målgrupper - som til ungdom og næringslivet.

Tilpasset informasjonsmateriell vurderes oversatt til flere språk - slik at fremmedspråklige innbyggere får mulighet til å engasjere seg.

Metoder for medvirkning og dialog

Andre metoder vurderes også tatt i bruk - avhengig av plantema og målgruppe. Her nevnes såkalte framtidsverksteder, dialogkonferanser, bruker- eller innbyggerpaneler - eller ved involvering av ad-hoc grupper underveis i prosessen. Mindre spørreundersøkelser er også et alternativ.

Den åpne møteformen videreføres - begrenset som skissert foran. Dette av hensyn til allmenn tilgjengelighet og for også tilrettelegge for engasjement hos personer, foreninger og interesser som ikke har et aktivt forhold til bruk av internett eller sosiale medier.

Kommunen ønsker i forbindelse med prosessen rundt planrevisjonen kontakt og samarbeid/dialog med aktuelle eller interesserte foreninger og organisasjoner - for slik å trekke veksler på nettverk og den oppslutning disse representerer. Inkludert de ulike politiske partier. Kommunen vil oppfordre til å bli invitert til planmøter.

Det er i utgangspunktet mange lag og foreninger, både fritidsrettede og næringslivsrelaterte, som kan tenkes utfordret til å stille opp for å medvirke i prosessen. Når det gjelder barne- og ungdoms-spørsmål bør ungdomsrådet medvirke. Tilsvarende bør eldrerådet høres når det er tema som naturlig dette rådet bør gi innspill rundt.

Internasjonalt råd er en egnet arena for dialog med kommunens innvandrerinteresser.

FRAMDRIFTSPLAN

Følgende ramme legges til grunn for planprosessen rundt gjennomgang og revisjon av kommuneplanen:

AKTIVITET	TIDSPUNKT
PLANPROGRAM FOR KOMMUNEPLANREVISJON	Juni - september 2016
• <u>Vedtak</u> om utlegging av forslag til planprogram til høring og offentlig ettersyn	01.06 Formannskapet
• Annonsering med varsel om oppstart av kommuneplanrevisjon	03.06
• Utsending av forslag til planprogram på høring og utlegging til offentlig ettersyn	03.06
• Høringsmøte - gjennomgang av forslaget til planprogram	29.08
• Høringsfrist for merknader/innspill til forslag til planprogram	09.09
• Behandling av planprogram etter høring	28.09 Formannskapet
• <u>Vedtak</u> av endelig planprogram for kommuneplanrevisjon	29.09 Kommunestyret
PLANUTVIKLING - LANGTIDSPLAN 2017	Oktober 2016 - Oktober 2017
• Planutvikling med analyse/utredning, drøfting og medvirkning	Oktober 2016 - april 2017
• <u>Vedtak</u> om høring av forslag til revidert kommuneplan	26.04 Formannskapet
• Høring av forslag til Langtidsplan 2013	<u>April - juni</u>
• Oppsummering, drøfting og planbearbeiding etter høring	August-september
• <u>Vedtak</u> av revidert kommuneplan - Langtidsplan 2017	oktober Kommunestyret
PLANOPPFØLGING	Oktober 2017 -
• Innarbeiding av planen som grunnlag for videre oppfølging i styring av virksomhet og utvikling av annen planlegging	November -

Det vil under prosessen fortløpende skje en detaljering og konkretisering innenfor de ulike delene i vist prosess - med bekjentgjøring av aktiviteter, møter og aktuelle milepæler for arbeidet.

Framdriftsplanen kan justeres av kommuneplanutvalget.

VEDLEGG - FØRINGER FRA KOMMUNAL PLANSTRATEGI

Planlegging for samfunnsutvikling

Kommunal planlegging

Gjøvik kommune skal være bevisst handlingsrommet i forholdet til statlige forventinger til den kommunale planlegging - muligheten for prioritering av lokale oppgaver og planbehov.

Med et oppdatert planverk skal Gjøvik kommune drive en offensiv samfunnsplanlegging - der kommunen selv setter dagsordenen, med tydelig politisk engasjement.

Kommuneplanens samfunnsdel skal tillegges stor vekt som styringsverktøy for kommunal virksomhet og planlegging. Kommunestyret prioriterer selv satsingsområder og mål for kommunens utvikling. Planleggingen skal legge til rette for prioriteringer - og ikke bare vektlegge prosess og medvirkning. Revisjonsprosessen bør foregå tidlig i valgperioden, slik at kommunestyret kan få gjennomført sin politikk.

Kommunens sektorer og tjenester forutsettes å synliggjøre hvordan satsingsområder og mål i kommuneplanens samfunnsdel - som angår sektoren eller tjenester - følges opp.

Kommuneplanens arealdel skal ha forankring i den helhetlige samfunnsplanleggingen - og legge til rette for og medvirke til gjennomføring av målsatt utvikling for kommunen.

Planarbeidet skal prioritere tema og spørsmål som er viktig for gjennomføring av planen. Folkehelseperspektivet skal inngå i all planlegging.

Regionale og nasjonale hensyn skal ivaretas gjennom samhandling med nabokommuner, fylkeskommunen og regional stat. Samhandlingen forutsettes å understøtte effektiv og gjennomføringsrettet kommunal planlegging.

Nasjonale forventinger

På nasjonalt nivå bidrar befolkningsvekst til utvikling av samfunnet - og gir muligheter til å finne nye løsninger for byutvikling, næringsutvikling og transport. Veksten skaper samtidig press på arealer og infrastruktur - og gir utfordringer for klima, miljø og helse. Gjennom samordning av arealbruk og transportløsninger kan en sikre bedre ressursutnyttelse.

Kommunene må sørge for tilstrekkelig boligbygging og gode levekår for alle, med et særlig ansvar for barn og unges oppvekstforhold.

Gjennom tilrettelegging for næringsutvikling og arbeidsplasser bidrar kommunene til å sikre grunnlag for bosetting og vekst. I årene framover blir det viktig å legge til rette for flere arbeidsplasser - med økt verdiskaping, innovasjon og vekst i nye grønne næringer.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging ble i 2015 konsentrert rundt temaene: Gode og effektive planprosesser, Bærekraftig areal- og samfunnsutvikling og Attraktive og klima-vennlige by- og tettstedsområder.

Sentrale utviklingstrekk og utfordringer

Klima- og energiutfordringer er i økende grad med på å forme rammebetingelsene og politikken for samfunnsutviklingen, både nasjonalt og lokalt. Gjennom «det grønne skiftet» blir det stilt nye krav og forventninger til politikk, planlegging, utbygging og drift som bidrar til en bærekraftig samfunnsutvikling. Utvikling mot et 0-utslipp samfunnet er et eksempel.

Tilstrømningen av flyktninger har økt. Dette gir utfordringer i kommunen rundt mottak, bosetting, tjenester, kvalifisering - og integrering med inkludering i lokalsamfunnet. Krav og forventninger til kommunal tilrettelegging av tjenester og muligheter må håndteres. Samtidig som denne situasjonen gir kommunene en mer kulturelt mangfold, kan den skape grobunn for rasisme, radikalisering og voldelig ekstremisme.

Befolkningsutvikling og demografi. Gjøvik har en befolkningsvekst som over år har ligget under landsnittet. Veksten skyldes hovedsakelig innvandring fra utlandet. Stadig flere av kommunens befolkning er bosatt i Gjøvik by. Det er i ferd med å bli en større andel eldre i befolkningen, hvorav flere ensomme og flere med demens. Andel pensjonister i forhold til andel sysselsatte øker - og etter 2020 kommer den såkalte «eldrebølgen». Antall enslige og aleneboende øker. Kommunen har et høyt antall brukere under 67 år som har livslangt behov for omfattende og tilpassede tjenester.

Byutvikling for trivsel og vekst. Gjennom byregionprogrammet og framlagt regional plan for utvikling av attraktive byer og tettsteder er det dokumentert at utvikling av attraktive byer er nødvendig for å holde på ungdom og/eller trekke ny befolkning og næringsliv til kommunene. Med behov for flere boliger - for ulike grupper. Behovet for samordnet areal- og transportplanlegging stiller kommunen overfor prioriteringsvalg - prioriteringsvalg som også kan knyttes opp møte den økte vektlegging av klima- og energitiltak.

Gjøvik er blitt en universitetsby gjennom etableringen av NTNU i Gjøvik. Dette åpner for nye vekstmuligheter, men stiller også krav til samarbeid og kommunal tilrettelegging. Det er en særlig utfordring å legge til rette for den studentveksten som forventes - herunder inkludering og synliggjøring av studentene i del lokale by- og samfunnsliv.

Utdanning og kompetanse. Frafallet etter overgangen til den videregående opplæringen er høy - noe som gir utfordringer når en skal inn i arbeidslivet, hvor det er et økende krav til utdanning og kompetanse på de fleste arbeidsplasser. Det er mangel på lærlingeplasser. Næringslivet trenger å rekruttere kompetansearbeidskraft. For de unge er kvaliteten på læringstilbudene viktig - med lesing og skriving som grunnleggende ferdighetsområder.

Økt fokus på næringsutvikling. Økt bosetting og befolkningsvekst i Gjøvik/Gjøvikregionen forutsetter at det er tilgang på arbeidsplasser. I det er nå lagt nytt engasjement inn i den regionale og kommunale organisering og oppfølging av arbeidet med næringsutvikling. Det pekes nasjonalt på bioøkonomi, industri, reiseliv, informasjonssikkerhet, innovasjon, spill og underholdning som mulige strategiske satsingsområder i Innlandet

Mellommenneskelige forhold. Kriminalitet går ned i Gjøvik, også blant ungdom, men det er en økning i vold i nære relasjoner. Psykisk helse og rus gir flere folkehelseutfordringer. Nødvendig å ha fokus på tidlig innsats i forhold til problemer og behov blant barn og unge. Denne gruppen er særlig belastet med psykiske lidelser - bl.a. som følge av mobbing og

kroppsfiksering. Bruk av digitale tjenester og sosiale media i forhold til nettmobbing er et samfunnsproblem. Folkehelseoversikten for kommune påpeker innaktivitet og sosiale helseforskjeller som andre hovedutfordringer i kommunen.

Digitaliseringen av samfunnet. Det pågår en rask utvikling av digitalisering av en rekke tjenester i samfunnet. Dette stiller kommunesektoren og kommunenes innbyggere overfor nye utfordringer og muligheter. Utviklingen av det digitale samfunnet gjør det nødvendig å få gjennomført bredbåndsutbygging i hele kommunen.

Helse og omsorg. Folkehelse er blitt et sektorovergripende ansvar og tema. Presset på helse- og omsorgstjenester er stort, bl.a. som følge av den demografiske utvikling, økte forventninger og krav til tjenester - og utfordringer i oppfølging av samhandlingsreformen. Utvikling og bruk av ny velferdsteknologi åpner samtidig for nye muligheter.

Samferdsel og transport. Det er i gang en omfattende utbygging av det overordnede veg- og jernbanenettet i og rundt Gjøvik kommune. Utbyggingen har i flere år blitt påpekt som et problem - ved at østsiden av Mjøsa (Lillehammer og Hamar) er i ferd med å få raske og gode forbindelser mot Oslo - langt bedre enn Gjøvik og vestsida av Mjøsa. Dette, samtidig som en opplever at modernisering/utbygging av Gjøvikbanen tar tid, medfører Gjøvik taper mht. attraktivitet som bosettingsområde og i forhold til næringslivets transportbehov. Internt i Gjøvik er det lokale utføring knyttet til vegstandard ute i distriktene og innenfor det kollektive transporttilbudet, særlig på kveldstid.

Regionalisering og kommunereform. Det har gjennom flere år utviklet seg en regional tilnærming i utgangspunktet for arbeid med samfunnsutvikling og planlegging. Oppland fylkeskommune legger regionale perspektiver til grunn for samhandling med kommunene, og mellom kommuner drives ulike former for regionalt samarbeid - også når det gjelder planlegging. Om pågående kommunereformprosessen resulterer i vedtak om sammenslåing av kommuner, vil dette medføre at en rekke utfordringer må løses - gjennom planlegging og etablering av nye politiske og administrative strukturer.

Kommuneplanvurderinger

I forhold til gjeldende kommuneplan - Langtidsplan 2013, legges følgende vurdering til grunn for planarbeidet i kommunestyreperioden 2016-2019:

Kommuneplanens samfunnsdel

Det gjennomføres en full gjennomgang av kommuneplanens samfunnsdel. Dette betyr at planens form og innhold skal gjøres til gjenstand for vurdering.

Når det gjelder form er forenklinger og redigering av struktur aktuelle tema.

Når det gjelder innhold er ikke utgangspunktet at alt skal revideres - men at helheten skal vurderes - slik at eventuell revisjonsønsker eller suppleringer kan innarbeides. Planen kan tenkes spisset ved at det fokuseres på færre plantema (plantema tas ut), eventuelt at flere av temaene sees i sammenheng og vurderes helhetlig.

Kommuneplanens arealdel

Førrige revisjon av kommuneplanen ble omfattende og grundig, og behovet for større endringer i arealdelen vurderes som begrenset. Temaene nedenfor foreslås vurdert og eventuelt tilpasset/revidert. Øvrige deler av planen foreslås videreført uten endringer.

Rettinger og korrektur i plandokument:

Det er i utgangspunktet behov for gjennomgang av både planbeskrivelse, planbestemmelser og plankart for rettinger og justeringer- ikke revisjon. Her ligger også vurdering av om det er grep som kan gjøres for å bedre lesbarheten i plankartet, samt bedre illustrasjoner i beskrivelse og bestemmelser.

Varehandel

Evaluering og eventuell tilpasning av planens bestemmelser for lokalisering av varehandel inklusive senterstruktur og områder avsatt til varehandel. Må også vurderes mot Regional plan for attraktive byer og tettsteder.

Areal til offentlige bygninger og anlegg

Vurdering av behov og eventuell innarbeiding av areal til off. bygninger og anlegg som skole, barnehage etc.

Samferdsel

Det foregår omfattende arbeider både på detalj og overordna nivå i forhold til viktige samferdselstiltak i kommunen, bla. Konseptvalgutredning for Rv.4 og Gjøvikbanen. Dette bør vurderes opp mot kommuneplanens arealdel med hensyn til behov for å avsette areal / arealkorridorer.

Bolig

Gjeldende kommuneplan har gode arealreserver for boligbygging, og det bør legges opp til en begrenset gjennomgang. Arbeidet foreslås begrenset til oppdatering av nye områder under regulering (f.eks. Østvold II) og eventuell mindre endringer / justeringer. Må også ses i sammenheng med Boligpolitisk plan for Gjøvik kommune, bla. i forhold til særskilte behov som tilrettelagte boliger, studentboliger o.l.

Næringsareal

Generell vurdering, men særlig fokus på Biri og Gjøvik byområde.

Særskilt om Biri:

Biri bør gis et særlig fokus bla. ut fra planer om mulig framtidig storsykehus og med hensyn til næringsutvikling, bolig og samferdsel. Jfr. plan sentrumsutvikling på Biri.

VEDLEGG - HØRINGSUTTAELSE: UTVALG FOR SAMFUNNSUTVIKLING

Ved kommunestyrets behandling og vedtak av planprogrammet, ble det forutsatt at høringsuttalelsen fra utvalg for Samfunnsutvikling skulle benyttes som grunnleggende føring for arbeidet med revisjonen av kommuneplanen.

Høringsuttalelsen fra Utvalg for samfunnsutvikling - 22.09.2016:

HOVEDSTRUKTUR:

Strukturen opprettholdes som i dag. Visjonen skal endres og ha sterkere utgangspunkt i at Gjøvik skal bli en nullutslippskommune og være en foregangskommune for det grønne skiftet.

Det legges til et siktemål for å innarbeide strategiske prinsipper i omstillingsarbeidet for nullutslipp.

Visjonen skal ha utgangspunkt i det politiske flertallets mål i samarbeidsavtalen for inneværende periode:

- Målene (om nullutslipp innen 2025) skal oppnås gjennom omlegging av areal og transportarbeidet i kommunen, særlig i Gjøvik og tettstedene.
- Kollektivtrafikken skal styrkes og flere skal kunne gå og sykle i hverdagen.
- Energibruken i alle bygg skal reduseres og nye offentlige bygg skal bygges som passivhus.
- Klimautslippene skal kuttes innenfor alle kommunens virksomhetsområder.
- Det skal lages en ny klima og energiplan med et tilhørende klimaråd der befolkningen og næringslivet blir involvert i arbeidet.
- Gjøvik har et rikt naturmangfold som vi har ansvar for å ta vare på gjennom god planlegging og arealbruk.
- Kommunenes arealer skal tilrettelegges for friluftsliv og særlig skal strandsonen mellom Rambekk og Bråstadvika bevares og utvikles for fremtiden.

KVALITETER OG VERDIER:

Kvaliteter og verdier og inndelingen i naturkvalitet, livskvalitet og utviklingskraft opprettholdes.

Kvaliteten naturkvalitet: Spisses noe med utgangspunkt i at vi skal ta vare på naturmangfold gjennom god planlegging og arealbruk, samt vektlegge friluftsliv som kvalitet

Kvaliteten livskvalitet: Styrkes med tydeligere integreringsperspektiv.

Verdien utviklingskraft: Økonomi tas inn og den strategiske betydningen av universitetet for å heve kompetansen og som samarbeidspartner vektlegges.

OVERORDNEDE PLANGREP:

Inndelingen i fem overordnede plangrep opprettholdes.

Plangrep 1: Behovet for å fortette byen og tettstedene, særlig ved kollektivknutepunktene og utvikle Kirkebyområdet som bydelssenter med god funksjonsblanding, tas inn.

Plangrep 4: Spisses noe med universitetet og dets betydning for å styrke kunnskapsnivået i Gjøvik og hele regionen, både i offentlig virksomhet og i næringslivet.

Plangrep 5: Arbeid for å få lagt RV4 utenom strandsona i Gjøvik by tas inn.

UTVALGTE PLANTEMA:

De sentrale temaene opprettholdes.

DRIVKREFTER FOR VEKST OG UTVIKLING - GJØVIK SOM REGIONSENTER OG BY:

Punktet om å bygge ut byens kollektivtransporttilbud og legge til rette for syklist og fotgjengere foreslås endret til: bygge ut kollektivtransporten, gjennomføre fortetting og transformasjon i Gjøvik og tettstedene og legge til rette for syklist og fotgjengere.

NÆRINGSUTVIKLING OG INNOVASJON:

Punktet om å utnytte hele produksjonsgrunnlaget i landbruket til størst mulig verdiskaping i lokalsamfunnet, foreslås endret til: utnytte produksjonsgrunnlaget innenfor landbruket som motor for utvikling av høyere verdiskaping innen bioøkonomi i lokalsamfunnet.

KLIMA, ENERGI OG MILJØ:

Hovedmål: Gjøvik skal bli en nullutslippskommune og en foregangskommune i det grønne skiftet.

Målene (om nullutslipp innen 2025) skal oppnås gjennom omlegging av areal og transportarbeidet i kommunen, særlig i Gjøvik og tettstedene. Kollektivtrafikken skal styrkes og flere skal kunne gå og sykle i hverdagen.

Klimautslippene skal kuttes innenfor alle kommunens virksomhetsområder, og nye bygg skal ha høyeste energistandard. Det skal lages ny klima og energiplan med et tilhørende klimaråd der befolkningen og næringslivet blir involvert i arbeidet.

Gjøvik har et rikt naturmangfold som vi har ansvar for å ta vare på. Kommunenes arealer skal tilrettelegges for friluftsliv og særlig skal strandsonen mellom Rambekk og Bråstadvika bevares og utvikles for framtiden.

Strategier for målrettet utvikling innenfor området klima, energi og miljø:

- Kutte klimautslippene innenfor alle virksomhetsområder og i lokalsamfunnet.
- Energibruken i alle bygg skal reduseres og nye offentlige bygg skal bygges som passivhus eller plussenergibygg.
- Samordne areal og transportpolitikken mellom annet gjennom fortetting ved kollektivknutepunkt og akser.
- Planlegge nye områder for bolig, næring og handel slik at kollektivtransport, sykkel og gange lettere kan benyttes.
- Redusere behov for elektrisk kraft og oljebasert forbrenning til oppvarming gjennom bruk av bioenergi fra lokale anlegg og fjernvarmeanlegg.
- Alle nye biler i kommunale tjenester skal om mulig være el-biler og det skal etableres samarbeid om flere ladestasjoner i byen (tettstedene).
- Befolkningen, næringslivet, utdanningsinstitusjonene og frivillige organisasjoner skal involveres i det lokale klimaarbeidet.
- Det rike naturmangfoldet skal tas vare på gjennom god planlegging og arealbruk.
- Være pådriver gjennom vannforvaltningsarbeidet til å starte en informasjonskampanje for ei rein Mjøsa.
- Som hovedprinsipp i utbyggings-, regulerings- og plansaker skal matjord og grøntområder tas vare på.

LANGSIKTIGE AREALSTRATEGIER:

Strategiene spisses for å sikre at arealplanleggingen bidrar til at Gjøvik blir en nullutslippskommune og en foregangskommune for det grønne skiftet.

MILJØHENSYN, ENERGI OG KLIMA:

Første avsnitt endres til:

Gjøvik kommune skal gjennom bevisste valg legge til rette for arealbruk med løsninger for minimal energibruk, reduserte utslipp av klimagasser og klimatilpasning. Elementer i denne sammenheng er bl.a. energieffektive boliger, alternative fornybare energikilder, høy skogproduksjon med utstrakt bruk av tre i bygg og konstruksjoner, god overvannshåndtering, reduserte transportbehov og gode muligheter for sykling, gange og kollektive transportmidler.